

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1375272/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יעקב זמיר

המבקשת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד אביעד נהרי)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד אריאל שריג)

הנדון: הסכם שנטען כי אושר על פי הסכמת באי הכוח ללא וידוא הסכמת הצדדים עצמם;
פסיקה בהשתתפות דין שלא נכח בכל הדיון

החלטה

לאחר העיון בבקשת רשות הערעור ובתשובה לה:

למבקשת טענות, שבגינן היא מבקשת כי יותר לה לערער, בשני מישורים השלובים זה בזה אך אינם זהים כלל ועיקר. האחד נוגע לשאלת תוקפו או בטלותו של ההסכם שבין הצדדים והאחר לגובה מזונותיהם הזמניים של הקטינים שכשלעצמו לא נכלל בהסכם האמור אלא שהסיבה, לשיטת המבקשת, להתנגדותה להסכם היא (בין השאר) עובדת אי-הכללתו של עניין המזונות בהסכם, כמו כן משליכה מכירת הדירה המשותפת בהתאם להסכם על סוגיית המזונות.

לעניין ההסכם:

המבקשת טוענת כי ההסכם אושר שלא בנוכחותה וללא שתביע הסכמה מפורשת לו, על יסוד הסכמה שהסכימה באת כוחה דאז בשמה. המבקשת מודה כי הייתה מעוניינת בהסכם, אך טוענת כי ההסכמות שאושרו לבסוף גובשו שלא בנוכחותה כאמור וכי התודעה להן רק משקיבלה את פסק הדין שבו תוארו אותן הסכמות (שאף לא נכתבו בפרוטוקול שהפנה לפסק הדין בלי לפרטן) ואושרו וכי מייד לאחר מכן טענה כי אושרו שלא על דעתה.

עוד טוענת המבקשת כי ההסכם עצמו אינו הוגן ולעניין זה מתארת היא את הרקע הנוגע להתנהלות הכלכלית של הצדדים, המקורות לרכישת הדירה וכו'.

בהחלטתו קבע בית הדין קמא כי טענה זו "אינה סבירה", אך לא ברור מההחלטה אם בית הדין קובע עובדתית כי המבקשת כן נכחה בעת שגובשו ההסכמות או כי הטענה שאי-נוכחותה – די בה כדי לקבוע שלא הסכימה אף שבאת כוחה נכחה והסכימה בשמה אינה מתקבלת, ושמא קביעה זו שלובה עם ההנחה כי ההסכמות עצמן הן בעיני בית הדין צודקות ומתבקשות עד כי קשה לקבל טענה כי נעשו שלא בהסכמה וכי באת כוחה של המבקשת פעלה שלא ברשות לעניין זה.

המשיב מצידו מתמקד בעיקר בטענות על חוסר הצדק שבהסכם. אף הוא אינו טוען מפורשות כי עובדתית נכחה המבקשת עצמה בעת שנוסחו והוקראו ההסכמות ובעת שאושרו, אלא שמפנה הוא להחלטה קודמת של בית דין קמא, זו שבה קבע כי אם מבקשת המבקשת לבטל את ההסכם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

עליה לנקוט הליך מתאים (ההליך שבסופו נדחתה הבקשה וניתנה ההחלטה שבגינה מוגשת בקשת רשות הערעור), ובה כתב בית הדין:

[...] הצדדים יצאו כהמלצת בית הדין והגיעו להסכמות בחלק מהנושאים השנויים במחלוקת ובקשו להקריא הסכמותיהם, לאחר הקראת ההסכמות על ידי באי כוח הצדדים אישר בית הדין הסכמות אלו וקבע בשאר הנושאים שבמחלוקת.

לא ידוע לבית הדין על הסכמות או סיכום כלשהו קודם לדיון אלא רק כאמור הסכמות שגיבשו באי כוח הצדדים והוגשו לבית הדין בעת הדיון.

ברם למרות לשון החלטה זו "הצדדים יצאו [...] הגיעו להסכמות [...] וביקשו להקריא [...]" שממנה משתמע כי הצדדים עצמם שבו לבית הדין "וביקשו להקריא" – המשכה של ההחלטה מדבר על "הקראת ההסכמות על ידי באי כוח הצדדים" ללא שתוזכר נוכחות הצדדים עצמם ושוב על "ההסכמות שגיבשו באי כוח הצדדים".

כך בהחלטה האמורה, ובהחלטה הסופית שבעניינה הוגשה בקשת רשות הערעור לא נאמר אלא, כאמור, כי הטענה "אינה סבירה", ללא כל פירוט נוסף.

פרוטוקול הדיון כשלעצמו מלמד לכאורה כי טענתה העובדתית של המבקשת אינה בלתי אפשרית, לפחות כל עוד לא נסתרה מפורשות בדברי בית הדין קמא. כך מסתיים הפרוטוקול:

150. ביה"ד: מציע שתצאו לכמה דקות, תנסו להגיע להסכמות בעניין.

151. ב"כ האישה: במזונות או בהכול?

152. ביה"ד: בהכול, אין פה הרבה דברים.

153. ב"כ האישה: אולי כדאי בינתיים להתחיל לשנע את עניין הקראת השמות.

154. ביה"ד: תשבו אתם בחוץ, ואנו נמשיך עם בירור השמות.

155. ביה"ד: אנו נתחיל עם בירור השמות ואתם תמשיכו אחר כך לדבר ולנסות להגיע להסכמות.

156. בית הדין עורך בירור שמות לצדדים.

157. הצדדים הגיעו להסכמות שהוכתבו בנפרד והוצאו בפסק דין לגירושין.

158. הדין הסתיים.

המגמה הייתה אפוא להגיע להסכמות כוללות, כטענת המבקשת, ואין חולק כי לא כך נעשה לבסוף. אם כי אין מכאן ראיה כי לבסוף לא הסכימה המבקשת להסתפק בהסכמות חלקיות ולאשרן, כטענתה. ברור גם כי המשא-ומתן להסכמות נוהל "בחוץ" בין באי הכוח, כשלפחות בחלקו לא נכחו הצדדים עצמם, שהרי במקביל עסק בית הדין בבירור השמות לצורך כתיבת הגט, בירור שנעשה בנוכחות הצדדים.

כוונת האמור בהחלטה "הצדדים יצאו" היא אפוא, כמעט בבירור, לבאי כוח הצדדים ולא לצדדים עצמם. אין תיעוד של חזרת באי כוח הצדדים לדיון ושל הקראת ההסכמות מלבד האמירה התמציתית כי הגיעו להסכמות, ולא מן הנמנע שבאותו זמן – במקביל – יצאו הצדדים עצמם לצורך תחילת הליך סידור הגט – וכידוע בית הדין מעדיף שלא להמשיך בהתדיינות כלשהי במעמד הצדדים במקביל לכתיבת הגט מחשש שבמהלכה ייאמרו דברים העלולים לפגוע בכשרות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הגט, ובדרך כלל יושב הבעל במהלך כתיבת הגט בסמוך לסופר הכותב את הגט, והאישה יושבת בנפרד – תוך שבה בעת מכתיבים באי כוחם את ההסכמות.

(נעיר גם כי כדיינים ותיקים אנו מכירים את הפרקטיקה שבה בשל אילוצים שונים 'מתפצל' הרכב בית הדין כשאחד או שניים מחבריו עוסקים בסידור הגט ונוכחים לשם כך עם הצדדים ואילו חבר נוסף של ההרכב עוסק באישורי הסכמות וכדומה – בתיק זה או אחר – שהרכב בית הדין המלא אינו נדרש לצורכן. עיון במעשה בית הדין של גירושי הצדדים מלמד כי גם בתיק זה כך היה שכן על מעשה בית הדין חתום רק אחד מחברי ההרכב, שאילו מצטרפים – כדי למלא אחר הצורך ההלכתי במעשה בית דין בשלושה, שאינו מחייב כי כל השלושה יהיו 'דיינים' בתואר – שניים מעובדי בית הדין. ואומנם אין הדבר מלמד אלא על שלב מסירת הגט, וייתכן שבשלב שבו מינה הבעל את הסופר והעדים לצורך כתיבת הגט נכחו גם יתר חברי ההרכב והדבר לא נעשה במקביל לסיום הפרוטוקול אלא לפניו או לאחריו [וללא ספק לא הסתיים הפרוטוקול בה בעת שנמסר הגט שכן אחד מעובדי בית הדין החתום במעשה בית הדין הוא גם סופר הדיינים שכתב וחתם את הפרוטוקול, ואף שהחתימה בפועל נעשתה רק למוחרת – ברי כי לא כתב את הפרוטוקול בה בעת שנכח במסירת הגט]. אך בהתחשב בתיעוד האמור שבפרוטוקול ובעובדה המוכחת של פיצול ההרכב לעת נתינת הגט, אפשרי בהחלט להניח שאילו הזמן והמתדיינים הבאים הממתנינים בתור הביאו גם לעבודה במקביל בדרך המתוארת לעיל ול'פיצול' גם בין הצדדים עצמם לבין באי כוחם.)

נזכיר גם כי לצורך אישור הסכם נדרש בית הדין, על פי חוק, לוודא כי הצדדים מבינים את משמעויותיו ותוצאותיו ועושים אותו מרצונם החופשי, וידוא כזה צריך מעצם טיבו להיערך אל מול הצדדים עצמם ולא די לצורכו בבאי כוחם. בהסכמים שיש בהם גם מרכיב של העברת זכויות מצד לצד, התחייבויות כלכליות וממוניות וכדומה נדרש בית הדין, על פי ההלכה, גם לביצוע 'קניין' עם הצדדים, ואף קניין זה צריך להיעשות בדרך כלל על ידי הצדדים עצמם (אלא אם מינה מי מהם את בא כוחו כשליחו, בפירוש, אף לצורך זה, מה שאינו מתועד לפנינו וקשה להאמין שנעשה שכן אין הדבר מקובל ומורגל).

בענייננו אין תיעוד, לא בפרוטוקול ולא בהחלטת אישור ההסכם, לא ל'קניין' ולא לוודוא בית הדין כי הצדדים מבינים את האמור בהסכם, משמעויותיו ותוצאותיו ועושים אותו מרצונם החופשי. אף חוסר תיעוד זה עשוי לסייע לטענה כי הצדדים עצמם לא נכחו בעת שהביאו באי כוחם את ההסכמות לאישור בית הדין ואולי לא הסכימו להן בעצמם במפורש, ואף אם לא נניח כך עדיין יש כר נרחב לטענה כי על כל פנים לא מולאו דרישות אלה של החוק וההלכה בהסכם.

נוכח כל האמור יש להסיק, גם אם ללא קביעת מסמרות, כי אף שלעניין המהותי של תוכן ההסכם דומה שיהיה על המבקשת לעבור דרך ארוכה כדי לשכנענו כי אכן הסכם מקפח הוא שלא היה ראוי להסכים לו, מכל מקום לעניין דרך עשייתו ואישורו סיכויי ערעורה – משמעותיים הם, שכן טענותיה בעניין זה מקבלות חיזוק מסוים מהתיעוד – ואף מחוסר התיעוד שבתיק – ואינן מקבלות כמעט כל מענה לא מדברי בית הדין ולא מדברי המשיב.

לעניין פסיקת המזונות:

אף לעניין המזונות מעלה המבקשת צרור טענות שלא על כולן משיב המשיב. גם כאן יש בטענות שהן טענות מהותיות, ולעניינן אכן השיב המשיב את שהשיב ויש צורך עוד לשקול את הדברים – לעת עתה איני מוצא לנכון להביע עמדה, אפילו ללא קביעת מסמרות, בעניינם – אך בצד טענה זו טוענת המבקשת גם לפגם בהליך שכן חלק מהדיון בעניין המזונות נוהל שלא בהרכב מלא. טענתה זו מקבלת חיזוק מהפרוטוקול ואינה נסתרת בדברי המשיב.

מתן פסק דין בידי דיינים שלא נכחו בדיון כולו, ללא הסכמה שהללו ישתתפו במתן פסק הדין על בסיס האמור בפרוטוקול, ולא כל שכן כשאין מדובר בחילופי גברי בהרכב בית הדין אך כשהטענות עצמן נטענו מכל מקום בפני 'בית דין', אלא כשבחלק מהדיון כלל לא נכח 'בית דין',

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

היינו שלושה דיינים – עשוי לעשות את פסק הדין לבטל מעיקרו, אפילו נניח שבמישור המהותי צודק כל הנאמר בו, ולהצריך דיון מחודש. כך הן מצד ההלכה הן מצד החוק ותקנות הדיון.

מסקנה

א. תוצאת כל האמור לעיל היא כי אין מנוס מלהרשות את הערעור ואין אף מקום להתנות את שמיעתו בהפקדת ערובה להוצאות.

לעניין רשות הערעור אעיר גם כי לא ברור אף כי נצרכת הייתה בקשת הרשות שכן ההחלטה שדחתה את הבקשה לביטול ההסכם לכאורה מקימה זכות ערעור שבדין.

אף ההחלטה בעניין המזונות – גם אם המזונות זמניים הם במובן זה שהסכום צפוי להשתנות בהתאם לצורך במדור, עם פינוי הדירה, מכל מקום בנוגע לזמן שעד לפינוי הדירה – החלטה סופית היא, שהלוא אין בה פתח לשינוי רטרואקטיבי התלוי בבירור נוסף. אומנם לא אחת טועים בין החלטה זמנית למזונות לבין החלטה סופית למזונות זמניים, אך מדובר אכן בטעות. החלטה שקבעה כי סכום המזונות לפרק זמן מסוים יהיה סכום מסוים היא החלטה שלא צפוי אחריה המשך של ההליך והחלטה נוספת בנוגע לאותו זמן, ובמובן זה היא "גומרת את הדיון" ו"שוב לא יינתן פסק דין" בנוגע לחובה זו. הצורך לדון עוד בסכום המזונות שישולם בעבור פרק זמן אחר אינו מהווה עילה לראות את שנפסק בנוגע לפרק זמן זה כפסק דין זמני או החלטת ביניים.

ומכל מקום – גם אם נניח שנדרשת הרשות, מן הדין ליתנה.

ב. המבקשת רשאית אפוא להגיש את ערעוריה בהתאם לתקנות הדיון ובכפוף לפתיחת תיקים מתאימים ותשלום אגרה.

יוער כי ערעור בשאלת תוקף ההסכם וערעור בשאלת גובה המזונות שני ערעורים נפרדים הם ומצריכים שני תיקים, גם אם ייתכן שבפועל נדון בשניהם בעת ובעונה אחת.

בנוגע לבקשת הרשות לא עמדתי עם המבקשת על שורת הדין בעניין זה ולא הוריתי לה לפתוח תיק נוסף, ובייחוד שעה שסברתי לאחר העיון וכאמור כי עצם הצורך בבקשה זו בענייננו מוטל בספק, אך בנוגע לערעורים עצמם אין מקום לכך.

ג. החלטה זו מותרת בפרסום בכפוף להשמטת פרטיהם המזהים של הצדדים.

ניתן ביום ל' בסיוון התשפ"ב (29.6.2022).

הרב יעקב זמיר

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה